

Procesy adaptacji społeczności kultury graweckiej do zmieniających się warunków środowiskowych na obszarze Europy Środkowej

UMO-2015/17/B/HS3/00165

Kierownik projektu	Dr hab. Piotr Wojtal
Wykonawcy	Dr Jarosław Wilczyński (ISEZ PAN) Dr hab. Krzysztof Sobczyk (Instytut Archeologii UJ)
Źródło finansowania	Narodowe Centrum Nauki
Kwota	515 586 zł
Okres realizacji	2016-2018
Streszczenie projektu	<p>Badania koncentrujące się na poznaniu najstarszego odcinka naszej historii skupione są na dokładnym opisie instrumentarium narzędziowego, który to stanowi podstawę dla późniejszych prób prześledzenia zmian zachodzących w obrębie społeczności paleolitycznych. Niezwykle cennym uzupełnieniem tych danych są informacje, jakie można uzyskać z badań szczątków zwierząt znalezionych na stanowiskach archeologicznych. Są one ważnym źródłem dla poznania preferencji łowieckich badanych społeczności, określenia gatunków stanowiących główne źródła żywności czy surowców do wyrobu narzędzi oraz ozdób. W oparciu o ślady pozostawione przez człowieka możliwa będzie rekonstrukcja jego zachowań, np. które części tuszy były transportowane na stanowisko lub jak przebiegała obróbka rzeźna upolowanych zwierząt.</p> <p>Górny Pleniglacjał zlodowacenia Wisły był okresem gwałtownych zmian klimatycznych, które około 26 tysięcy lat temu doprowadziły do ponownego nasunięcia się lądolodu na obszary północnej Polski w okresie tzw. maksimum ostatniego zlodowacenia (Last Glacial Maximum). W tym czasie (tj. około 30 tysięcy lat temu) powstała i rozprzestrzeniła na obszar całej Europy kultura grawecka. Społeczności łowców-zbieraczy z tej kultury zasiedliły tereny od Pirenejów aż po Ural. Z obszaru Europy zachodniej stanowiska znane są przede wszystkim z jaskiń, natomiast w Europie środkowej i wschodniej liczne są to obozowiska otwarte. Jednym z najważniejszych rejonów, na którym występują liczne ślady osadnictwa wczesnej fazy kultury graweckiej (tzw. Pavlovienu) są pld Morawy. Stanowiska te są zlokalizowane pomiędzy miasteczkami Dolni Vestonice oraz Pavlov (Czechy) i należą do najważniejszych stanowisk tej kultury. Graweccy łowcy-zbieracze zasiedlali je prawdopodobnie w sposób półosiadły, tworząc pierwsze w historii człowieka wielosezonowe osady</p> <p>Jednym z głównych zadań tego projektu jest zakończenie badań zooarcheologicznych oraz taksonomicznych szczątków ssaków odkrytych na graweckim stanowisku Pavlov I (Czechy), datowanym na około 29-27 tys. lat BP. Porównanie zebranych danych zooarcheologicznych z wynikami badań uzyskanych podczas opracowania materiałów osteologicznych z sąsiednich stanowisk tj. Pavlov VI, Dolni Vestonice I oraz II umożliwi stworzenie pełnego modelu strategii łowieckich społeczeństwa łowców-zbieraczy z okresu wczesnej fazy kultury graweckiej. Zgromadzone z kilku stanowisk dane zooarcheologiczne pozwolą również na odtworzenie zachowań myśliwych związanych z oprawianiem upolowanych przez nich zwierząt. Określenie dokładnej lokalizacji badanych szczątków w obrębie stanowiska w połączeniu z wynikami badań taksonomicznych i zooarcheologicznych będzie podstawą do odtworzenia struktury przestrzennej stanowiska Pavlov I.</p> <p>Drugim ważnym założeniem planowanego projektu są badania wykopaliskowe, jakie będą prowadzone na stanowisku Kraków Spadzista. Stanowisko to jest jednym z najważniejszych stanowisk graweckich związanych z młodszą fazą tej kultury. Badania wykopaliskowe trwały na tym stanowisku z niewielkimi przerwami od 1968 do 2013 roku. Podczas prac terenowych zgromadzono kilkadziesiąt tysięcy zabytków krzemienych oraz prawie trzydzieści tysięcy szczątków ssaków, z których większość należy do minimum 92 mamutów, zabitych i poćwiartowanych na stanowisku. Hipotezy wyjaśniające powstanie stanowiska zmieniły się wraz z gromadzeniem kolejnych danych z badań zarówno materiałów archeologicznych, jak i paleontologicznych. Obecnie uważamy, że wykopy archeologiczne zlokalizowane były na obszarze jednego dużego (liczącego prawie hektar) stanowiska. Pomimo trwających od ponad 45 lat badań wykopaliskowych nie jest znany dokładny zasięg tego stanowiska. Znana jest jego południowa i północna granica. Natomiast niewiele wiadomo na temat jego wschodniego i zachodniego zasięgu. Również nieznana jest wielkość i zasięg nagromadzenia kości mamucich zlokalizowanego w północnej części stanowiska. Wyznaczenie granic stanowiska, a zwłaszcza określenie zasięgu nagromadzenia kości mamucich pozwoli na lepsze poznanie przestrzennej organizacji tego stanowiska, a także pozwoli bardziej precyzyjnie określić liczbę zabitych mamutów. Dane te pozwolą oszacować przybliżoną długość przebywania na Spadzistej grup łowców-zbieraczy, a także przypuszczalnej wielkości tych grup. W ramach planowanego projektu zostanie również podjęta próba określenia zasięgu stanowiska Kraków Spadzista oraz określenie wielkości i zasięgu nagromadzenia kości mamucich znajdującego się na nim. W tym celu przez Instytut Archeologii UJ oraz Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN przeprowadzone zostaną wspólne badania wykopaliskowe. Jednocześnie w oparciu o serię wierceń geologicznych wykonana zostanie rekonstrukcja paleorzeźby tego stanowiska, co pomoże lepiej zrozumieć jak stanowisko to funkcjonowało w przeszłości. W oparciu o wyniki badań taksonomicznych i zooarcheologicznych szczątków ssaków oraz poznanie ich dokładnej lokalizacji przeprowadzona zostanie próba określenia struktury przestrzennej stanowiska Pavlov I. W połączeniu z już znanymi danymi dotyczącymi takiej organizacji na stanowiskach Dolni Vestonice II i Kraków Spadzista możliwe będzie stworzenie bardziej ogólnego modelu wykorzystania przez graweckich łowców-zbieraczy przestrzeni, w której żyli. Proponowane badania w znaczącym stopniu poszerzą stanu wiedzy na temat osadnictwa graweckiego w Europie Centralnej. Przyczynią się do lepszego poznania organizacji przestrzennej stanowisk Pavlov I oraz Kraków Spadzista. Wyniki badań zooarcheologicznych pozwolą określić jaka działalność podejmowana była na obu stanowiskach. Zgromadzone w trakcie realizacji projektu dane będą miały wpływ na poznanie preferencji łowieckich społeczności graweckich, pozwolą określić jakie gatunki stanowiły główne źródła pożywienia czy surowców do wyrobu narzędzi i ozdób. Pozwoli to na uzupełnienie, rozszerzenie i zweryfikowanie stanu naszej wiedzy na temat wykorzystania poszczególnych gatunków zwierząt przez łowców kultury graweckiej w okresie zmian środowiska związanych ze znacznym ochłodzeniem klimatu podczas ostatniego zlodowacenia.</p>